

tegek felé irányuló politikáról is. Úgy érezzük, a szerző kritikai észrevételei az akkori pártvezetésre vonatkozóan is helyénvalóak.

Vass Henrik az ellenforradalom utáni korszak kérdéseit tárgyalja az MSZMP VIII. kongresszusával bezárólag. A szerző két periódusra osztja ezt az időszakot. Az első 1956 novemberétől 1958 végéig terjed, a másik 1959-től 1960-ig. Az előbbi időszak főkérdése az ellenforradalom leverése után az ország törvényes rendjének visszaállítása volt. Igen fontos része volt e feladatnak a munkás-paraszt szövetség és a párt tömegkapcsolatainak a megerősítése. A szövetségi politika második szakaszára esett a falu szocialista átszervezése. Tovább fejlődik a munkás-paraszt szövetség, szélesedik a város és a falu árukapcsolata, megváltozik a társadalom osztálystruktúrája. (216—17. l.) E két időszak megrajzolására vállalkozott a tanulmány, színesen, érdekesen. A szerző helyesen hozza összefüggésbe a szövetségi politika terén végbement változásokat az osztálystruktúrában bekövetkezett változásokkal. Kiemeli az MSZMP valóban marxista—leninista szövetségi politikájának sokoldalú árnyaltságát, amely szinte egy időben számolta fel a szövetségi politika szemszögéből nézik e küzdelem állomásait, de az érintett időszakról minden lényegest elmondanak, munkájuk így nem csupán a párttörténetírás területén jelent igen jelentős állomást, hanem nemzeti történetünk feldolgozása terén is.

FARKAS JÓZSEF

ÚJABB ADALÉKOK JUHÁSZ GYULA MUNKÁSMOZGALMI SZEREPLÉSÉHEZ

1919. november 17-én a szegedi Munkásotthonban Juhász Gyula a vasutasok szakszervezetének rendezésében tudományos előadást tartott. Ezen a hétfői napon zsúfolt programja volt a szegedi munkásoknak, amint ezt *Hétfői-gyűlések* cím alatt A Munka november 16-i számában közli. „*Cipész munkások taggyűlése este 7 órakor a Munkásotthonban. — Vasutasok szabadszervezete tudományos előadása délután 4 órakor a Munkásotthonban. Hírlapterjesztő munkások taggyűlése délelőtt 10 órakor a Munkásotthonban. Férfi- és katonaszabók taggyűlése este 6 órakor a Munkásotthonban. — MÁV fékezők és vasúti munkások tudományos előadása délután 5 órakor a Munkásotthonban. — Ácsok és hajóácsok bizalmi tanácskozása délután 4 órakor a Munkásotthonban. Süteménykihordók taggyűlése délután 4 órakor a Munkásotthonban. — Cukrászsegédek, kiszolgáló és csomagoló munkások taggyűlése délután 5 órakor a Munkásotthonban.*” Ugyane számban „*Hírek*” — alatt olvashatjuk a név szerinti híradást is. „*A vasutasok szakszervezete hétfőn délután 4 órakor tartja meg a Munkásotthonban tudományos előadását. Előadó: Juhász Gyula.*”

Mivel a híryanagban nem szerepelt az előadás címe, így Péter László kitűnő könyvében, *Juhász Gyula a forradalmakban* (Akadémiai, 1965.) a 251. lapon csupán az idejét tudja megjelölni Juhász Gyula előadásának. Az elmúlt években levéltári kutatásom alatt került kezembe a Hadtörténeti Intézet Levéltárában egy katonai kémelhárító jelentés a szegedi munkásmozgalomról. A több pontból álló összesítést a „*Szegedi magyar katonai körletparancsnokság 3. ügycsoport 200/19. Kc. 3—1919. sz. alatt 1919. november 19-i jelentése a Fővezérlét II. b. csoportjának Siófokra jelenti*” többek között a következőt:

„5. A vasutasok szakszervezete f. hó 17-én du. 1/2 5-kor tudományos előadást tartott, melyen Olejnyik József üdvözlő beszéde után Juhász Gyula Victor Hugo francia költő költészetét ismertette és dicsérte az amerikai munkásságot, aki — úgymond — azért műveltebb, mert szabad szólása van. Az előadáson kb. 250—300 elvtárs vett részt.

6./ A máv fékezők és vasúti munkások f. hó 17-én du. 5 órára jelzett gyűlésüket nem tarthatták meg, mivel a tagok mind a fentírt Juhász-féle előadáson voltak.

Hasonlóképpen az ácsmunkások sem tartották meg bizalmi tanácskozásukat.

A cukrászok tagértekezlete gyér hallgatóság előtt folyt le, amiért Varga alelnök megkorholta az elvtársakat.

A férfi- és katonaszabók tagértekezlete este 6 órakor szintén kevés számú hallgatóság előtt folyt le.”

Továbbiakban a jelentés a 9. pont alatt megemlíti, hogy: — „A szegedi szervezett munkásság f. hó 19-én este a város minden részében levő párthelyiségben összesen 7 gyűlést tart.” Hasonlóan a 11. pont alatt a jól értesült tiszt jelenti, hogy: „Tabódy volt ezredes f. hó 17-én de. 1/2 11 körül lakásáról elment a Tisza Lajos körút 79. sz. házba, ahol egy Sznop nevű fogtechnikus lakik, aki vezetőszeretetet visz a munkásotthonban. Sznop rokona Eidus fogtechnikusnak.”

Tabódy Zsolt ezredes 1918. november 23-tól 1919. március 7-ig szegedi karhatalmi, majd kerületi parancsnok volt május 3-ig. Ekkor Béatrix francia ezredes lemondatta, mivel szimpatizált a szocialista munkásmozgalommal.

Eidus Bentján (1880—1944) fogtechnikus, aki 1909-től a szegedi munkásmozgalom érdekes egyénisége volt. Életére lásd: „Magyar életrajzi lexikon”, I. kötet. 416. lap.

A többoldalnyi eredeti gépelt összesítő található a *Hadtörténelmi Intézet Levéltára*: HM. Vvkf. 1919. Táviratok és szám nélküli iratok. (8. doboz) Napi jelentése a *Szegedi körlet*-(nek). 1919. nov. 19.”

ANDRÁSSY ANTAL

POMOGÁTS BÉLA

A TELJESSÉG NYOMÁBAN

JEGYZETEK LENGYEL JÓZSEFRŐL*

Lengyel József politikus író. A közügyekben kinyilvánított állásfoglalást fontosabbnak érzi az esztétikánál, magánál az irodalomnál. Forradalmárnak tekinti magát; mint egyik vallomásában mondja: „az én utam nem az irodalmon keresztül vezetett, hanem a forradalom felé fordult, hogy aztán egyesüljön velem, hol elváljon tőle és jól-e, rosszul-e egy élet összességét tegye.” Indulásakor éppúgy a társadalom mozgása foglalkoztatta, a közélet forrongása érdekelte, mint az újrakezdés idején. Versekkel és politikai cikkekkkel egyszerre jelentkezett. Mintha eleve félretolta volna a műsák kezét, s lemondott volna arról, hogy öntörvényű művész módjára építse önmagát, s műhelyét. S mégis, alig van modern írónk, aki szívósabb küzdelmet folytatott volna az epikával; azért, hogy mondanivalóit az általánosság szintjére emelje. Lengyel József pályája egyféle rejtett művészi küzdelem; életműve, bátran mondhatjuk, a modern próza poétikájának kísérleti laboratóriuma. Élete, sorsa olyan anyagot halmazott fel, amely önmagában is felkelti az olvasó érdeklődését, a legszélesebb körű közönség figyelmét. Mégsem érte be azzal, hogy dokumentumok lejegyzője, a tapasztalt valóság egyszerű bemutatója legyen. A dokumentumok társaságában írói eljárásokkal megformált anyagot, vagyis valóságos írói teljesítményeket találunk. A tapasztalati világ elemei gyakran parabolákba rendeződnek, hogy a legáltalánosabb érvényesség szintjén ábrázolják és foglalják egy-egy tömör példázatba a huszadik század emberének helyzetét és esélyeit. Vagyis Lengyel József a „teljesség” nyomában jár. Nem éri be azzal, hogy elmondja tapasztalatait, vagy a modern ember élményeit, értelmezni is kívánja ezeket az élményeket. Tágabb értelemben értelmezni kívánja magának az embernek helyzetét. A politikát sohasem napi feladatok taktikájának tekintette, hanem a forradalom és a szocialista humanizmus stratégiájának. Ezért tudott írónként is a „teljesség” felé lépni. Nem rekedt meg a történelmi események krónikájánál, sőt magyarázatuknál sem. Elég ereje volt arra, hogy morális példázatokba, bölceletileg érvényes igazságokba gyűjtse tapasztalatait.

Indulása, mint mondtuk, egyszerre kapcsolta őt a közülethez és az irodalomhoz. Azonos lelkesültséggel vett részt a háború ellen fellépő szocialista csoport szervezkedésében és a *Tett*, a *Ma* körül gyülekező fiatal írók avantgardista mozgalmában. Mint a legtöbben, ő is költőként lépett át az irodalom kapuján: ahhoz a nemzedékhez tartozott, melynek Kassák Lajos volt a mestere és Barta Sándor, Sinkó Ervin, Forbáth Imre, Komját Aladár, Déry Tibor a tagjai. Versei a nemzedék érdeklődését és poétikáját követték: harsány vitalizmussal, a közös cselekvés iránt táplált bizalommal és lendületes szóbőséggel hirdették a világ forradalmi átalakításának szükségességét. Vagyis Lengyel az expresszionizmus nemzetközi témáihoz és eljárásaihoz igazodott. Friss és makacs vállalkozó kedvvel nézett a jövőbe: „kötelek feszülnek a karomban. / S most kötetlen kézzel építeni akarom / a magam és a mások útját... / Vé-gig!” — mondja *Huszadik születésnapomra* című versében. „Kiméletlen jórátörekvő”-nek érezte magát, aki elszántan kívánja szolgálni a tömegek javát. Ezért hangzott

* E tanulmánnyal köszöntjük Lengyel Józsefet, a Kommunisták Magyarországi Pártja alapító tagját (A szerk.).